

Srebrenica: een 'veilig' gebied

Deelstudie

NL Chronologie

**Chronologie van de Nederlandse betrokkenheid bij het Bosnische conflict
en de nasleep ervan**

1991-1999

D.C.L. Schoonoord
(NIOD)

Inleiding

Er bestaan geen veelomvattende chronologieën die een nauwgezette beschrijving geven van de Nederlandse betrokkenheid bij het conflict in voormalig Joegoslavië. Bij het NIOD-onderzoek zijn enkele deelchronologieën gevonden die in latere jaren zijn opgesteld om als hulpmiddel te dienen bij verschillende onderzoeken. Dit betreft:

- 'Chronologie besluitvorming Srebrenica 1993-1994', ongedateerd, afkomstig van de Directie Voorlichting Defensie;
- 'Chronologisch Overzicht van het conflict in (voormalig) Joegoslavië, 19 november 1993', opgesteld door de VVD-fractie in de Tweede Kamer;
- 'Chronologie der gebeurtenissen', opgesteld bij het Defensie Crisisbeheersingscentrum (DCBC), 23 oktober 1997;
- 'Chronologie samengesteld door het ministerie van Buitenlandse Zaken', zonder datum [1999].

Deze, overigens beperkte, chronologieën behandelen steeds deelonderwerpen. De onderstaande chronologie is een compilatie ervan en dient te worden gezien als een aanvulling om de meeromvattende Engelstalige chronologie van het Bosnische conflict 1990-1995..

1991

- 4 februari Algemene Raad (EG) roept Joegoslavië op een oplossing voor de crisis te vinden langs vreedzame en democratische weg, onder eerbiediging van de mensenrechten en fundamentele vrijheden.
- 5 maart Algemene Raad herhaalt de oproep van 4 februari. De EG-ministers houden vast aan de eenheid en territoriale integriteit van Joegoslavië.
- 12 maart De VVD vraagt om een missie van het EG-voorzitterschap om een gewapend conflict in Joegoslavië te voorkomen.
- 20 maart Bij een mondeling overleg noemt minister Van den Broek de situatie in Joegoslavië buitengewoon ernstig.
- mei/juni Begin van gevechten tussen Kroaten en Serviërs in de Krajina, Banija en Slavonië.
- 25 juni Kroatië verklaart zich onafhankelijk zonder garanties voor de Serven in Kroatië te geven.
- 26 juni Slovenië verklaart zich onafhankelijk.
- 1 juli Nederland voorzitter van de EG.
- 5 juli Algemene Raad roept op tot dialoog, stuurt EG-troika naar Joegoslavië en kondigt wapenembargo af.
- 7 juli Akkoord van Brioni na bemiddeling van de EG-troika: volkeren van Joegoslavië beschikken zelf over hun toekomst. Staakt-het-vuren, moratorium van drie maanden op onafhankelijkheidsverklaringen, terugkeer federale leger naar kazernes, hervatting dialoog over de toekomst van Joegoslavië op uiterlijk 1 augustus. Er komt een CVSE/EG monitormissie.
- 11 juli Bij een mondeling overleg in de Kamer noemt Van den Broek de onafhankelijkheidsverklaringen een van de oorzaken van de crisis. Blaauw (VVD) pleit voor het zenden van waarnemers, wijst op de slechte voortekenen in Bosnië en Kosovo en pleit voor de inzet van militairen als scheidingseenheid. Van Traa (PvdA) en Kok (CDA) bestempelen dit als een wild idee.
- 13 juli Memorandum of Understanding wordt gesloten over een multinationale monitormissie.
- 2 augustus Missie van EG-troika mislukt: Van den Broek: 'we kunnen hier nu niets meer doen'.
- 5 augustus CDA, PvdA en VVD zeggen dat EG aan de VN moet vragen actie te ondernemen om een eind aan het geweld te maken. CDA en PvdA zien niets in een ongevraagde interventie, VVD acht militaire ingreep als laatste oplossing wel aan de orde.
- 15 augustus Missie Wijnaendts naar Joegoslavië. De partijen zijn nog steeds niet begonnen met vredesbesprekingen.
- 27 augustus EG-landen dreigen met maatregelen indien op 1 september geen overeenstemming is bereikt over een wapenstilstand.
- Augustus-september Minister Van den Broek suggereert sturen internationale strijdmacht om staakt-het-vuren te handhaven.
- 4 september Van den Broek verklaart dat het Nederlandse voorzitterschap heeft geconcludeerd dat de druk op Servië moet worden opgevoerd.

- 7 september Opening Joegoslavië-conferentie in Den Haag onder voorzitterschap van Lord Carrington. Als uitgangspunten hanteert de conferentie: rechten van minderheden en geen eenzijdige wijziging van grenzen.
- 3 oktober Van den Broek waarschuwt tegen gevoel van machteloosheid inzake Joegoslavië en stelt dat politieke druk betrekking moet hebben op alle partijen.
- 4 oktober Tudjman en Milosovic sluiten in Den Haag akkoord: republieken kunnen slechts onafhankelijk worden via onderhandelingen waarbij los samenwerkingsverband blijft bestaan en rechten minderheden worden beschermd.
- 28 oktober Van den Broek verklaart dat Servië de uitgangspunten voor een vredesconferentie niet onderschrijft: 'het sterke vermoeden bestaat dat Servië naar mogelijkheden zoekt om via het wijzigen van grenzen de etnische problemen op te lossen.'
- 10 november EG besluit tot economische sancties tegen Joegoslavië.
- 16 november Boutros-Ghali stuurt Vance en Goulding naar Joegoslavië om mogelijkheden te onderzoeken voor de instelling van een VN-vredesoperatie.
- 21 november Van den Broek benadrukt het belang van de totstandkoming van een internationale vredesmacht.
- 27 november Van den Broek herhaalt het standpunt dat voor de stationering van een vredesmacht moet worden gewacht op de instemming van alle partijen. De dwarse houding van Servië heeft invloed op de opstelling van Slovenië en Kroatië maar de vraag moet ook worden gesteld wat die erkenning teweeg brengt'.
- 15 december Veiligheidsraad neemt resolutie 724 aan waarin het plan voor een vredesmacht wordt beschreven.
- 16 december Algemene Raad besluit over te gaan tot de erkenning van republieken in Joegoslavië per 15 januari 1992, mits aan aantal voorwaarden is voldaan betreffende de rechten van minderminderheden. Slovenië, Kroatië, Bosnië en Macedonië verzoeken om erkenning.

1992

- januari Steeds meer berichten over gruweldaden van het Servische leger tegen de burgerbevolking in de gebieden die op Kroatië zijn veroverd.
- 21 februari Resolutie 743: instelling van UNPROFOR.
- 28 februari De Nederlandse regering besluit om een verbindingseenheid van 300 man als bijdrage aan UNPROFOR uit te zenden.
- 29 februari/ 1 maart Referendum over onafhankelijkheid in Bosnië. Moslims en Kroaten stemmen vóór, Serven boycotten het referendum.
- 3 maart Izetbegovic verklaart Bosnië-Herzegovina onafhankelijk.
- 10 maart Aankomst eerste troepen van UNPROFOR.
- 12 maart Van den Broek verklaart in de Kamer dat UNPROFOR zich alleen bezig houdt met peacekeeping. Hij meent dat de ontwikkelingen in Bosnië 'redelijk beheersbaar' zijn. In de Kamer wordt gevraagd of is voorzien in uitbreiding van de werkings sfeer van UNPROFOR tot Bosnië. Er is bezorgdheid over de veiligheid van de Nederlandse troepen.

6 april	Algemene Raad besluit om met ingang van 7 april Bosnië als onafhankelijke staat te erkennen. De EG reageert niet op de oproep van Bosnische regering om snel een einde te maken aan de oplaaiende gevechten.
7 april	Als reactie op de erkenning van Bosnië door de EG besluit een zelfbenoemd Bosnisch-Servisch parlement tot de vorming van een eigen regering, politiemacht en leger.
27 april april/mei	Servië en Montenegro roepen de 'Federale Republiek Joegoslavië' uit. Het deel van de Nederlandse verbindingseenheid dat in het toen nog rustige Sarajevo was geplaatst komt in de verdrukking omdat de strijd rond Sarajevo oplaait.
12 mei	Mondeling overleg in de Kamer over voormalig Joegoslavië en de positie van de Nederlandse militairen. Ter Beek meldt dat het verplaatsen van het hoofdkwartier van UNPROFOR uit Sarajevo wordt overwogen. Van den Broek acht militaire steun aan Bosnië, gezien de situatie in de Veiligheidsraad, niet mogelijk.
17 juni	Tijdens een mondeling overleg verklaart Van den Broek geen aanwijzingen te hebben dat economische sancties worden ontdoken; indien nodig kan worden besloten tot verdergaande controle. Ter Beek verklaart dat geweldsinstructies slechts voorzien in zelfbescherming.
eind juli	In de media wordt melding gemaakt van het bestaan van concentratiekampen in Bosnië.
6 augustus	Kamervragen over gevangenkampen in Bosnië.
11 augustus	In een brief aan de Kamer omschrijven Van den Broek en Ter Beek verdergaande taken voor de internationale gemeenschap: het eventueel met militaire middelen effectief maken van de humanitaire hulpverlening, toegang tot interneringskampen, het onder toezicht plaatsen van zware wapens, opvoeren van druk op Servië (verscherpen embargo), het weren van 'Joegoslavië' uit internationale gremia en het opvangen van de vluchtelingenstroom.
12 augustus	Kamer komt terug van reces voor overleg over voormalig Joegoslavië. Van den Broek verklaart dat de etnische zuivering in Kroatië en Bosnië hem doen denken aan de zwartste periode in de recente geschiedenis. De internationale gemeenschap kan niet langer toestaan dat Servië ongestraft har politiek voorzet. Nederland draagt actief bij aan het opstellen van een VR-resolutie (771) over toegang tot kampen.
26/27 augustus	London Conference: een opdeling van Bosnië door geweld zal niet worden aanvaard. Terreinvinst verkregen door geweld zal niet worden erkend.
27 augustus	Plenair debat in de Kamer: Ter Beek spreekt zich uit voor een verruiming van het mandaat van UNPROFOR: ook humanitaire inspanningen voor heel Bosnië.
eind augustus	Nederland en Duitsland pleiten voor de instelling van een tribunaal voor de bestraffing van oorlogsmisdadigers in voormalig Joegoslavië.
september- december	Van den Broek ijvert voor militaire maatregelen in voormalig Joegoslavië die verder gaan dan het mandaat van UNPROFOR. De bewindslieden op Defensie stellen zich terughoudender op.
3 november	Vertrek van het transportbataljon naar Busovaca.
1 oktober	De secretaris-generaal van de VN vraagt Nederland en België formeel een gezamenlijk transportbataljon beschikbaar te stellen.
6 oktober	Brief van Ter Beek en Van den Broek aan de Tweede Kamer met de

- aankondiging dat 540 extra militairen zullen worden gezonden: 385 voor transport, 95 voor verbindingen, 20 waarnemers en 40 voor een nieuw hoofdkwartier in Bosnië. Er wordt een Nederlands/Belgisch transportbataljon gevormd dat zal worden beschermd door Britse infanterie.
- 22 oktober Plenair debat over de brief van 6 oktober. Ter Beek meldt dat de transporteenheid gereed is.
- 25 november Van den Broek constateert dat er in de internationale gemeenschap veel weerstand is tegen 'safe havens'.
- 12 december Minister van Defensie Ter Beek kondigt op het PvdA-congres onder luid applaus aan dat, als de VR zou besluiten het vliegverbod boven Bosnië af te dwingen, daarvoor Nederlandse F-16's beschikbaar worden gesteld.
- 16 december Bij het plenaire debat over de Europese Raad te Edinburgh toont Lubbers zich bezorgd 'dat het zo lang moet duren voordat er iets gebeurt'.

1993

- 14 januari Bevelhebber der Landstrijdkrachten, generaal Couzy, keert zich voor de tweede keer tegen een militaire ingreep in voormalig Joegoslavië.
- 25 januari Ministers Kooijmans en Ter Beek delen de Kamer mee dat de regering voorstander is van verlenging van het mandaat van UNPROFOR. Het vliegverbod boven Bosnië moet worden afgedwongen indien de schendingen doorgaan. De regering is bereid daar F-16's daaraan te laten deelnemen. Het Nederlandse transportbataljon wordt met vijftig man uitgebreid.
- 28 januari Tijdens een mondeling overleg Kooijmans acht het Vance/Owen-plan het 'enig haalbare'; afdwinging van het vliegverbod boven Bosnië acht hij gewenst maar de internationale gedachtevorming over 'safe havens' vindt hij nog te verbrokken.
- 9 februari Ter Beek deelt de Kamer mee dat een fregat wordt toegevoegd aan de Britse *Ark Royal* taakgroep in de Adriatische Zee ter bescherming van UNPROFOR.
- 28 februari Minister Kooijmans kondigt tijdens een bijeenkomst van de PvdA in Ede de principiële bereidheid aan van Nederland om in het kader van een vredesregeling voor Bosnië troepen beschikbaar te stellen.
- 2 maart Mondeling overleg in de Tweede Kamer naar aanleiding van de Internationale Vrouwendemissieconferentie in Zagreb.
- 9 maart Kamerleden De Hoop Scheffer, Van Traa en Weisglas vragen de regering een infanteriebataljon beschikbaar te stellen. Minister Kooijmans zegt toe dit met minister Ter Beek te zullen bespreken.
- 10 maart Minister Ter Beek laat weten dat er geen mogelijkheden voor de beschikbaarstelling van infanteriebataljons zijn, wel wellicht een bijdrage op logistiek gebied.
- 11 maart Generaal Morillon arriveert in Srebrenica.
- 12 maart Tweede Kamer bespreekt de haalbaarheid van het Vance-Owen vredesplan. Dienstplichtigen zullen alleen op basis van vrijwilligheid kunnen worden uitgezonden. Motie Frinking m.b.t. dienstplichtigen.
- 13 maart Premier Lubbers schrijft in een brief aan de Tweede Kamer dat de vrijwilligheid van dienstplichtigen moet worden ingeperkt om meer eenheden beschikbaar te hebben voor Bosnië.
- 17 maart Premier Lubbers schrijft Tweede Kamer dat vrijwilligheid van

- dienstplichtigen moet worden ingeperkt om meer eenheden voor Bosnië ter beschikking te krijgen.
- 26 maart De ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken zullen overleggen over de inzet van aanwezige militaire middelen in relatie tot het mandaat UNPROFOR en over een extra bijdrage aan Van-Owen vredesplan.
- 2 april Veiligheidsraad stelt een vliegverbod boven Bosnië in. Premier Lubbers stelt problemen met hulptransporten aan de orde. Onduidelijk is of hier geweld mag worden gebruikt. UNPROFOR en UNHCR zijn tegen. Lubbers wil dit aankaarten bij de VN.
- 6 april Ter Beek en Lubbers schrijven de Kamer dat Nederland een squadron F-16 naar Villafranca zal sturen. Ook zal Nederland deelnemen aan de WEU-operatie op de Donau.
- 8 april Mondeling overleg waarbij de Kamer instemt met het uitzenden van een F-16 squadron.
- 16 april Resolutie 819 eist behandeling van Srebrenica als *Safe Area* en stationering van 150 man Canadese troepen.
- 16/17 april Minister van Ontwikkelingssamenwerking Pronk vreest dat Srebrenica zal vallen en er een slachting onder de Moslims zal plaatsvinden. Premier Lubbers acht de veiligheid van Srebrenica een grote zorg en ereplicht na aanneming van resolutie 819.
- 18 april Staakt-het-vuren rond Srebrenica en toegang van een Canadese eenheid.
- 24/25 april Minister Kooijmans pleit bij de EPS voor het uitroepen van Gorazde, Zepa en Tuzla tot 'veilige gebieden' en voor bescherming vanuit de lucht.
- 3 mei Brief van de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer over de ter beschikking stelling van troepen.
- 6 mei Mondeling overleg over verwerping van het Vance/Owen-plan door het Bosnisch-Servische parlement. Kooijmans geeft prioriteit aan instelling van *Safe Areas*. Minister Ter Beek meldt de bereidheid van Nederland om aan een vredesmacht een 'tailor made' logistiek bataljon van 400 man bij te dragen. De Kamerleden De Hoop Scheffer, Valk, Blaauw en Sipkes vragen minister ter Beek een bataljon van de Luchtmobiele brigade ter beschikking te stellen. Ter Beek zegt toe dit te zullen bezien.
Resolutie 824 breidt het aantal *Safe Areas* uit met Sarajevo, Tuzla, Zepa, Gorazde en Bihac.
- 7 mei Premier Lubbers bepleit een krachtige Nederlandse oproep tot instelling veilige gebieden. Minister Kooijmans pleit voor veilige gebieden met behulp van VN-troepen ter plekke en luchtsteun.
- 25 mei De motie Van Traa/Van Vlijmen vraagt het kabinet de Luchtmobiele brigade ook geschikt te maken voor voorzienbare VN-operaties door de operationele bataljons zo snel mogelijk tevens een adequate training met zwaarder materieel te geven, waaronder pantservoertuigen. De Kamer heeft daarbij UNPROFOR voor ogen.
- 1 juni Brief van minister Kooijmans aan de Kamer waarin hij bezwaren uit tegen het actieplan van 22 mei van Frankrijk, Rusland, Spanje, VK en VS: wat ontbreekt is een concept voor een duurzame politieke oplossing. Daarnaast moet men blijven streven op basis van het Vance/Owen-plan.
- 2 juni Tijdens mondeling over het actieplan meldt Ter Beek dat het eerste luchtmobiele bataljon omstreeks de jaarwisseling inzetbaar zal zijn, ook voor Joegoslavië.
- 14 juni De secretaris-generaal van de VN stelt vast dat 34.000 man extra troepen

- nodig zijn ter bescherming van de *Safe Areas*. Voor het geval de lidstaten dit aantal troepen niet ter beschikking stellen volstaat een lichte optie van 7600 man. Met resolute 844 stemt de Veiligheidsraad hiermee in.
- 21-22 juni De Europese top te Kopenhagen besluit positief te reageren op het verzoek van de SGVN extra troepen te zenden voor de *Safe Areas* in Bosnië. President Mitterand biedt een infanteriebataljon aan. Daarop biedt minister-president Lubbers een logistieke eenheid aan van 400 man.
- 23 juni Bij het plenaire debat over de Europese Raad van Kopenhagen stelt Kooijmans dat indien het westen overgaat tot *air strikes* in Bosnië de humanitaire hulpverlening wordt gestaakt.
- 16 juli Ter Beek deelt mee dat zes van de achttien Nederlandse F-16's zijn aangeboden voor inzet tegen gronddoelen.
- 20-21 juli Pronk bezoekt Bosnië. Hij wil vooral meer troepen op de grond.
- 29 juli Tweede Kamer komt van reces terug voor mondeling overleg met de ministers Kooijmans, Ter Beek en Pronk. Volgens Kooijmans dreigt de EG haar geloofwaardigheid te verliezen door problemen bij het beschikbaar stellen van troepen. Hij zal bij Boutros-Ghali pleiten voor inzet tegen gronddoelen als VN-eenheden worden aangevallen. Hij bespreekt de opheffing van het wapenembargo als laatste redmiddel.
- 5 augustus maar stellen aan Nederland onaanvaardbare eisen aan de samenstelling: onderhoud van . Tegen de achtergrond van de forse druk uit de Kamer om 'meer' te doen wordt van de nood een deugd gemaakt: het 'uitbreiden' van het Nederlandse aanbod tot een logistiek zelfstandig infanteriebataljon. Daarmee wordt een relatie in stand gehouden met Lubbers' aanbod in Kopenhagen en gestalte gegeven aan de motie Van Traa/Van Vlijmen.
- 10 augustus De VN accepteren formeel het aanbod van een Nederlandse 'maintenance and repair unit', maar duidelijk wordt dat een taak voor een logistiek bataljon: onderhoud van Oost-Duits materieel voor een Pakistaans bataljon, niet uitvoerbaar zal zijn. Tegen de achtergrond van forse druk uit de Tweede Kamer om meer te doen, wordt bezien of het Nederlandse aanbod kan worden uitgebreid tot een logistiek zelfstandig bataljon. Daarmee zou een relatie worden aangebracht tussen het aanbod van Lubbers in Kopenhagen en vorm geven aan de motie Van Traa/Van Vlijmen. Taak en locatie van de eenheid zijn dan nog onbekend.
- 24/25 augustus Nederland deelt de NAVO mee dat geen bijdrage zal worden geleverd aan een implementatiemacht. Nederland wenst eerst antwoord op de vraag naar de levensvatbaarheid van Bosnië.
- 26 augustus Kooijmans stuurt brief aan de Kamer waarin hij ernstige kritiek uit op de door Owen en Stoltenberg voorgelegde ontwerpovereenkomst. Kooijmans deelt Owen mee dat Nederland alleen aan een vredesmacht zal deelnemen indien alle drie partijen in Bosnië akkoord gaan met een vredesregeling. Nederland heeft bezwaar tegen een vredesmacht die zich neerlegt bij *faits accomplis*.
- 3 september Vredesoverleg wordt afgebroken. De VN vraagt meer militaire bijstand van Nederland: mogelijk kan een pantserinfanteriebataljon en een eenheid van duizend militairen worden geleverd.
- 7 september Bezoek van minister Ter Beek aan SGVN. Ter Beek verklaart dat Nederland in beginsel bereid is een versterkt infanteriebataljon voor VN-taken in Bosnië te leveren. Er worden de VN geen expliciete voorwaarden gesteld. Pas in juni 1994 meldt Ter Beek de SGVN dat de eenheid in

- beginsel voor anderhalf jaar is aangeboden. Anders dan bijvoorbeeld de Scandinavische landen biedt Nederland de eenheid niet aan voor een bepaald gebied of bepaalde taak in Bosnië.
- 27/28 september Verwerping van het Owen/Stoltenberg plan door de Bosnische regering.
- 15 oktober Minister Kooijmans deelt mee dat wederom een nieuw vredesplan is opgesteld waar Nederland vermoedelijk niet mee zal kunnen instemmen.
- 21 oktober De VN vragen Nederland formeel om een infanteriebataljon met pantservoertuigen voor UNPROFOR in Bosnië.
- 12 november Kabinet Lubbers-Kok besluit tot uitzending van een versterkt infanteriebataljon naar Bosnië. Hoewel het bataljon op 1 november operationeel was, vergt aanvullende opleiding met pantservoertuigen nog twee maanden. Datum beoogd vertrek 1 januari 1994.
- 16 november Alle woordvoerders in de Tweede Kamer stemmen in met uitzending van een bataljon. Taak en locatie zijn nog steeds niet bekend. Voorkeur gaat uit naar Midden-Bosnië.
- 24 november Vanuit Bosnië wordt vernomen dat UNPROFOR bij een implementatie van een vredesplan als eerste optie voorziet een inzet van Dutchbat in Srebrenica en Zepa.
- 29 november Vertrek van een verkenningsparty ter voorbereiding van een ontplooiing van Dutchbat.
- eind november UNPROFOR vraagt Nederland naar Srebrenica en Zepa te gaan. Hoewel Bevelhebber der Landstrijdkrachten Couzy, die eerder logistieke bezwaren had tegen legering in een enclave, komt met plaatsvervangend bevelhebber Reitsma tot de conclusie dat sprake is van een 'eervolle, niet eenvoudige, maar wel uitvoerbare opdracht'.
- 3 december Brief Defensie aan Tweede Kamer waarin mededeling wordt gedaan dat Dutchbat zal worden ontplooid in de *Safe Areas* Srebrenica en Zepa.

1994

- 21 januari Verkenningsparty van Dutchbat vertrekt voor de tweede maal.
- 1 februari Tijdens een mondeling overleg met de Vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken herhaalt de Tweede Kamer instemming met de uitzending van Dutchbat.
- 6 februari Verkenningsparty bereikt Srebrenica en Zepa.
- 14 en 15 februari Schepen met materieel van Dutchbat arriveren in de haven van Split.
- 22 februari Dutchbat-personeel arriveert in Split. UNPROFOR ziet af van de legering van Nederlanders in Zepa en vraagt in plaats daarvan een compagnie nabij Tuzla te plaatsen. Later wordt dit Simin Han.
- 1 maart Eerste eenheid van Dutchbat arriveert in Srebrenica.
- 3 maart Overdracht van Canbat aan Dutchbat.
- 10 maart Canbat vertrekt, na een eerdere blokkade door de Moslims, uit Srebrenica.
- 15 maart Chef Defensiestaf generaal A.K. van der Vlis bezoekt Srebrenica.
- 16 maart Rapport SGVN met als conclusie dat UNPROFOR onvoldoende is toegerust om *Safe Areas* te beschermen.
- 15 april Moeilijkheden rond de bevoorrading van Dutchbat.
- 22 april Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de standpunten van de NAVO ter bescherming van de *Safe Areas* en over de afspraken die de minister van

- 9 mei Defensie met de Secretaris-generaal van de VN heeft gemaakt.
Rapport van de SGVN waarin het dilemma rond de bescherming van de *Safe Areas* met ontoereikende middelen wordt onderstreept.
- 31 mei Brief van de minister van Ontwikkelingssamenwerking aan de Tweede Kamer inzake humanitaire projecten in Srebrenica.
- 5 juli De wenselijkheid van aflossing van Dutchbat komt in Den Haag ter sprake.
- 21 juli Dutchbat I draagt de taken over aan Dutchbat II.
- juli- Herhaalde melding van moeilijkheden rond de bevoorrading van Dutchbat
september ten gevolge van de opstelling van de Bosnische Serven.
- 19 september Overeenstemming tussen de ministers van Defensie en
– 3 oktober Ontwikkelingssamenwerking over de besteding van humanitaire projecten in Srebrenica en ook aan de Bosnisch-Servische bevolking.
- november Nederland ontvangt het verzoek om een eenheid naar Bihac te verplaatsen nadat Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk weigeren. De Tweede Kamer gaat akkoord, maar de uitvoering wordt achterhaald door verheviging van de strijd in Bihac.
- 1 december Rapport van de SGVN waarin de eerdere opvatting van het dilemma rond de bescherming van *Safe Areas* wordt herhaald.
- 13 december Voorstel van de minister van Defensie voor de invulling van humanitaire projecten in en rond Srebrenica.
- 19-20 Eerste conferentie van de Chefs Defensiestaf onder Nederlands
december voorzitterschap over mogelijkheden tot de verbetering van de effectiviteit van UNPROFOR.
- 22 december Nederlands verzoek aan de Noord-Atlantische Raad aan betrokken landen om opgave te doen van middelen die aan UNPROFOR ter beschikking kunnen worden gesteld. Er komt een minimale respons.

1995

- 18 januari Dutchbat III neemt de taken van Dutchbat II over.
- 28-31 januari Drie verschillende patrouilles van Dutchbat worden bij een actie ter hervatting van de patrouillegang in de Bandera-driehoek door de Bosnische Moslims gegijzeld.
- 9 februari De minister van Defensie wordt geïnformeerd over mogelijkheden tot uitzending van een compagnie mariniers ter versterking van een Brits cavaleriebataljon in Bosnië ten einde de Britten aan te zetten tot versterking van UNPROFOR.
- 10 februari In een brief aan de Tweede Kamer sommen de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken de extra bijdragen op die een aantal Europese landen aan UNPROFOR willen leveren. Tegen deze achtergrond stelt ook Nederland extra personeel en middelen ter beschikking.
- 13 februari Een voertuig van Dutchbat rijdt op een mijn: één gewonde. Op de compound in Srebrenica wordt een handgranaat over het hek gegooid.
- 16 februari Defensie beraadt zich op de aflossing van Dutchbat per 1 juli 1995 en houdt rekening met een gebrekkige inspanning van de VN en geringe bereidheid van andere landen tot overname van taken.
- 18 februari Laatste brandstofkonvooi bereikt Srebrenica.
- 6 maart Defensie beziet de mogelijkheid van aflossing van Dutchbat door Poolse militairen en is voornemens met de SGVN een bijdrage van troepen uit Islamitische landen te bespreken.

- 8 maart Nota aan de minister van Defensie over de moeizame bevoorrading van Dutchbat.
- 9 maart Nota aan de minister van Defensie over mogelijkheden tot bevoorrading door de lucht van Dutchbat. Overleg met de vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken over de bevoorrading van Dutchbat.
- 14 maart UNPROFOR komt met UNHCR overeen dat Dutchbat mag putten uit de brandstofvoorraad.
- 17 maart Overleg van minister Voorhoeve met ondersecretaris-generaal Annan over de aflossing en bevoorrading van Dutchbat. Tevens stemt Annan in met een voortzetting van de bijeenkomst van de chefs Defensiestaf.
- 21 maart Prins Willem-Alexander bezoekt Srebrenica.
- 24 maart Nota aan de minister van Defensie over humanitaire hulp aan de bevolking en de brandstofvoorraad van Dutchbat.
- 29 maart Soldaat Broere sneuvelt in Simin Han door een granaat van onbekende herkomst.
- 2 april Overleg tussen Chef Defensiestaf Van den Breemen en *Commander Bosnia-Herzegovina Command*, generaal Smith, over de logistieke problemen in Srebrenica. Smith ziet als optie bevoorrading met geweld of terugtrekking.
- 11 april UNPF Zagreb stelt plan op voor bevoorrading door de lucht van Srebrenica.
- 13 april De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over NAVO-plannen voor een extractie van UNPROFOR-eenheden.
- 26 april De Bosnische Serven verhinderen dat 150 verlofgangers naar Srebrenica kunnen terugkeren.
- 3 mei De Oekraïne toont belangstelling voor aflossing van Dutchbat. Dit zal via de VN moeten worden geregeld.
- 4 mei De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de situatie in voormalig Joegoslavië en het voornemen Dutchbat per 1 juli in Srebrenica te laten aflossen. Medische evacuatie van 21 Bosnische patiënten uit Srebrenica naar Sarajevo.
- 9 mei Brief van de minister van Defensie over mogelijk wangedrag van Nederlandse militaire in voormalig Joegoslavië.
- 11 mei Nota aan de minister van Defensie over de penibele brandstofsituatie van Dutchbat en dat bevoorrading door de lucht spoedig aan de orde kan zijn.
- 16 mei Briefing aan de vaste commissie voor Defensie over Srebrenica.
- 19 mei Tweede conferentie van de chefs-defensiestaf en VN-commandanten onder Nederlands voorzitterschap.
- 22 mei De Oekraïne toont zich bereid tot aflossing van Dutchbat.
- 23 mei Nota aan de minister van Defensie over bevoorrading door de lucht op basis van informatie uit Zagreb en Sarajevo.
- 25 mei Luchtaanval van de Navo op een munitiedepot bij Pale. De *Safe Areas* worden beschoten.
- 26 mei Navo voert tweede luchtaanval uit. De Bosnische Serven gijzelen een groot aantal VN-militairen en -waarnemers, waaronder drie Nederlanders.
- 31 mei Briefing aan de fractieleiders in de Tweede Kamer.
- 2 juni Een Amerikaanse F-16 wordt door de VRS-luchtafweer neergehaald. Dit leidt tot aanpassing van de presentie van de NAVO in het Bosnische luchtruim.
- 3 juni Bijeenkomst van ministers van Defensie in Parijs, waarbij onder meer

wordt gesproken over de oprichting van een *Rapid Reaction Force* voor UNPROFOR.

De VRS neemt bij Srebrenica een waarnemingspost in. Bij Simin Han wordt een Dutchbat pantservoertuig door een anti-tank raket geraakt. Hierbij raken twee militairen zwaar gewond.

- 4 juni Dutchbat rapporteert over de situatie waarin bataljon en bevolking verkeren.
- 5 juni Naar aanleiding van de rapportage van Dutchbat spreekt Chef Defensiestaf Van den Breemen met *Force Commander* Janvier.
- 6 juni Dutchbat rapporteert opnieuw over de slechte situatie waarin het bataljon verkeert.
- 7 juni De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de besprekingen in Parijs.
- 8 juni Dutchbat rapporteert over de mogelijkheid van een aanval van de VRS op 8 of 6 juni.
- 9 juni Bilateraal overleg tussen de ministers van Defensie van Nederland en de Oekraïne over aflossing van Dutchbat.
- 18 juni De Bosnische Serven laten de laatste gijzelaars vrij, waaronder drie Nederlanders.
- 19 juni Bespreking tussen de minister van Defensie en ondersecretaris-generaal Annan over de aflossing van Dutchbat.
- 21 juni De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de uitbreiding van UNPROFOR met een *Rapid Reaction Force*.
- 23 juni De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over Nederlandse deelname aan de *Rapid Reaction Force* en de aflossing van Dutchbat.
- 25 juni De VRS voert via een tunnel een aanval op Srebrenica uit.
- 30 juni Overleg tussen de Chef Defensiestaf en *Force Commander* Janvier over de aflossing van Dutchbat.
- 6 juli De Bosnische Serven zetten de aanval op Srebrenica in. Beschieting van Srebrenica.
- 7 juli Beschieting van Srebrenica. Gevechten tussen de Bosnische Serven en Moslims in de zuidelijke hoek van de enclave.
- 8 juli De Bosnische Serven nemen bezit van OP-F. Bij de terugtrekking wordt soldaat Van Renssen door toedoen van Moslims dodelijk verwond. Bemanningen van andere OP's worden door de Bosnische Serven gegijzeld.
- 9 juli Dutchbat krijgt opdracht een *blocking position* in te richten op de weg naar Srebrenica. In de loop van de dag bevinden 30 man Dutchbat zich in handen van de Bosnische Serven.
- 10 juli *Blocking position* neemt opstellingen in. Beschieting van Srebrenica. Slachtoffers onder de bevolking. Inwoners van Srebrenica vluchten naar de VN-compound in Srebrenica. *Blocking position* trekt terug naar de stad. Zagreb honoreert geen aanvraag voor *Close Air Support*.
- 11 juli Dutchbat verwacht *air strikes*, die echter niet zijn voorbereid. *Blocking position* neemt opnieuw posities ten zuiden van de stad in. In de middag wordt *Close Air Support* toegestaan. De VRS dreigt bij voortzetting van de *Close Air Support* de compound van Dutchbat in Potocari te beschieten waar inmiddels duizenden vluchtelingen zijn samengestroomd. VRS neemt Srebrenica in. Onderhandelingen tussen commandant Dutchbat en generaal Mladic. De bemanning van OP-M is met duizenden vluchtelingen op weg naar Potocari; bij een gehaaste vlucht tijdens een beschieting rijdt hun YPR

- over een aantal vluchtelingen.
- 12 juli Nieuwe besprekingen tussen commandant Dutchbat en generaal Mladic. De Bosnische Serven vangen aan de bevolking naar Kladanj te deporteren en scheiden mannen en vrouwen. Een gewondenkonvooi naar Kladanj mislukt.
- 13 juli De deportatie van de bevolking wordt voortgezet. Dutchbat staakt de begeleiding van de konvoien naar Kladanj vanwege de diefstal van de begeleidende voertuigen. Eerste melding van executies in de nabijheid van de VN-compound. Een lijst met 251 namen van mannen die hun toevlucht tot de VN-compound hadden gezocht wordt opgesteld. De deportatie van de bevolking wordt voltooid. Nederlandse militairen treffen bij twee gelegenheden in Potocari negen tot tien geëxecuteerden aan; in zijn melding aan Sarajevo vat Karremans ze op als één gebeurtenis.
- 14 juli Verkenningsteam van Defensie met minister Pronk naar Tuzla, nadat de Bosnische regering de dag daarvoor Nederland om hulp heeft verzocht voor de opvang van vluchtelingen. Dutchbat zal niet uit Srebrenica vertrekken voordat de gewonden zullen zijn geëvacueerd. Londen kondigt voor 21 juli een internationale conferentie over Bosnië aan.
- 15 juli Minister pronk arriveert in Tuzla. Alle 55 door de Bosnische Serven vastgehouden Dutchbat-militairen worden vrijgelaten. Ook de KHO-5 krijgt toestemming om Potocari te verlaten.
- 16 juli In Zagreb organiseren zowel VN als KL korte debriefings. Een aantal ex-gegijzelde militairen verklaren dat zij onderweg wagens met lijken hebben gezien.
- 17 juli 55 door de Bosnische Serven vastgehouden militairen van Dutchbat arriveren op Soesterberg. Het Internationale Rode Kruis haalt de gewonden op de VN-compound op. Een aantal gewonden wordt als krijgsgevangene aangemerkt en blijft in Bratunac achter. Majoor Franken ondertekent een verklaring over de evacuatie uit Potocari.
- 18 juli Een Nederlandse C-130 vliegt 4600 veldbedden naar Split, die vervolgens over de weg naar Tuzla gaan. Een peloton van A-Compagnie van Dutchbat te Simin Han wordt ingezet voor de opvang van vluchtelingen. De minister van Ontwikkelingssamenwerking Pronk doet verslag van de ervaringen in Tuzla en doet uitspraken over een 'genocide' op Moslims.
- 19 juli De generaals Smith en Mladic bereiken een overeenkomst over het vertrek van Dutchbat uit Srebrenica op 21 juli en toegang van het Internationale Rode Kruis tot gebieden waar zich vermiste mannen zouden moeten bevinden (inmiddels geëxecuteerd zonder dat de wereld daar direct weet van had).
- 21 juli Dutchbat vertrekt met 170 voertuigen en 16 YPR's uit Potocari naar Zagreb. De Londense conferentie begint.
- 22 juli De laatste Dutchbat-militairen arriveren in Zagreb.
- 23 juli 23 kaderleden van Dutchbat worden in Zagreb gedebrieft door de Koninklijke Landmacht en een aantal van hen eveneens door de VN. Persconferentie te Zagreb. Majoor Franken overhandigt een lijst met 251 namen van moslimmannen aan een Noorse UNMO en een Nederlandse majoor van G2, die de lijst naar Den Haag faxt. Ook gaat er een kopie naar een medewerker van het UN Centre for Human Rights.
- 24 juli Dutchbat keert terug op Soesterberg.
- 25 juli BE/NL transportbataljon wordt gevraagd om met ingang van 27 juli gereed

- te staan voor het vervoer van vluchtelingen vanuit Zepa.
- 26 juli Fotorolletje met beelden van mogelijke oorlogsmisdaden gaat bij het ontwikkelen verloren.
- 27 juli Minister Voorhoeve zendt een eerste brief over de val van Srebrenica naar de kamer en geeft een persconferentie. De door majoor Franken ondertekende verklaring wordt naar de centrale organisatie van het ministerie van Defensie gezonden.
- 28 juli Minister Voorhoeve wordt ingelicht over de verklaring van majoor Franken.
- 3 augustus In een brief aan de Kamer wordt medegedeeld dat de Koninklijke Landmacht de militairen van Dutchbat III aan een uitvoerige debriefing zal onderwerpen. Een verslag van de debriefing zal in september beschikbaar zijn.
- 16 augustus Commandant Karremans vermeldt het bestaan van een lijst met 251 Moslimmannen in een gesprek met medewerkers van de Centrale organisatie.
- 19 augustus Een ambtenaar van Buitenlandse Zaken vraagt naar de lijst met 251 Moslimmannen.
- 25 augustus De lijst met 251 moslimmannen wordt in Zagreb achterhaald. Een brief aan alle Dutchbatters wordt verzonden om hen op de hoogte te stellen van de te houden debriefing.
- 4 september Dutchbat keert terug van verlof. Eerste debriefingsgesprekken beginnen.
- 30 oktober De minister van Defensie biedt het rapport van de debriefing van Dutchbat, voorzien van een uitvoerige toelichting, aan de Tweede Kamer aan.
- 27 november Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer over het vermeende onthouden van medische hulp door Dutchbat aan zwaargewonden in Srebrenica.
- 30 november Brief van de minister van Defensie, mede namens Buitenlandse Zaken, aan de Tweede Kamer waarbij antwoorden op vragen over het rapport van de debriefing van Dutchbat worden aangeboden.
- 4 december Brief van de minister van Defensie, mede namens Buitenlandse Zaken, aan de Tweede Kamer over het kamerdebat over de debriefing van Dutchbat.
- 12 december Antwoorden van de minister van Defensie op kamervragen over de massamoord in Srebrenica.
- 19 december Behandeling van het rapport van de debriefing in de Tweede Kamer.

1996

- 5 februari Antwoord van de minister en staatssecretaris van Defensie op vragen over de bevordering van Dutchbat commandant Karremans tot kolonel.
- 4 maart Brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer waarbij hij zijn toezegging gestand doet om een analyse te doen toekomen over de besluitvorming van de uitzending van Dutchbat naar Srebrenica.
- 25 april Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer naar aanleiding van vragen over gebeurtenissen na de val van de enclave Srebrenica op 11 juli.
- 14 mei Brief van de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer op vragen naar aanleiding van publicaties in *NRC Handelsblad* op 29 mei 1996 en een televisie documentaire van 30 mei.
- 14 juni Aanbieding door de minister van Defensie aan de Tweede Kamer van een

rapport van de Inspectie van de Volksgezondheid over medische hulpverlening in Srebrenica.

- 25 juli Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over de gebeurtenissen rond twee Moslim-tolken uit Srebrenica.
- 15 augustus Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over het verschijnen van kolonel Karremans voor het Joegoslavië Tribunaal en gebeurtenissen rond Dutchbat in juli 1995.

1997

- 20 mei Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over uitspraken van luitenant Van Duijn over de scheiding van mannen en vrouwen.
- 3 juni Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over uitspraken van luitenant Van Duijn.
- 29 oktober Antwoord van ministers van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking op kamervragen over de identificatie van slachtoffers uit Srebrenica.
- 17 november Antwoord van ministers van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking op kamervragen over de vermiste mannen uit Srebrenica.

1998

- 19 maart Antwoord van minister van Buitenlandse Zaken op kamervragen over de Moslim-enclave Srebrenica.
- 14 juli Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over het verloren gaan van een filmrolletje met foto's uit Srebrenica.
- 28 juli Antwoord van de minister van Justitie op kamervragen over het verloren gaan van een filmrolletje met foto's uit Srebrenica.
- 13 augustus Brief van de minister van Defensie, mede namens de minister van Justitie aan de Tweede Kamer over het instellen van de commissie van Kemenade.
- 4 september Brief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer waarbij een kopie van het proces-verbaal 'dossier Dutchbat' opgesteld door de Koninklijke Marechaussee wordt aangeboden.
- 28 september Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer waarbij het rapport van de commissie Van Kemenade wordt aangeboden.
- 19 oktober Antwoord van de minister van Defensie op kamervragen over het onderzoek naar het mislukken van een fotorolletje bij Defensie.
- 16 december Antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de minister van Defensie over het vermeend gebruik van chemische wapens in voormalig Joegoslavië.

1999

- 12 maart Brief van de vaste commissie voor Defensie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de instelling van een Tijdelijke Commissie met als taak het maken van een analyse van de politieke besluitvorming over de deelname aan en de voortgang van vredesoperaties.
- 22 maart Antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken op vragen over vermisten uit Srebrenica.

- 24 maart Brief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer over het onderzoek van het Openbaar Ministerie naar overrijding van vluchtelingen met een pantserrupsvoertuig.
- 24 juni Brief van de minister van Defensie, mede namens de minister van Justitie, over het opstellen van een rapport door de MID naar aanleiding van de debriefing Srebrenica.
- 13 juli Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer over een tweede fotorolletje dat bij Defensie verdwenen zou zijn; vertrouwelijke inzage aan de Tweede Kamer van vier door de MID opgestelde gespreksverslagen over mogelijk rechts-extremistisch gedrag van enkele militairen die deel uitmaakten van Dutchbat.
- 15 juli Antwoord van de minister van Defensie over een fotorolletje.
- 16 juli Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer over het bekend zijn bij de Koninklijke Landmacht van het MID-onderzoek naar rechts-extremistisch gedrag van enkele Dutchbat-militairen in Srebrenica.
- 3 augustus Antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de minister van Defensie op kamervragen over het VN-rapport over de *Safe Area Srebrenica*.